

УДК 338.48

JEL Classification: Z31, Z32, Z33

DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252845

Олійник О. С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

ORCID ID: 0000-0003-2370-3211

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Oliinyk Olha

Kamenets-Podolsky National University named after Ivan Ogienko

ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

ECONOMIC CHARACTERISTICS OF ACTIVITY OF HOTEL ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

У статті відзначено необхідність проведення економічної характеристики діяльності готельних підприємств України, а також за географічними регіонами. Представлено статистичний матеріал за 2018–2020 роки. Крім основних показників діяльності цих підприємств, у статті представлено розрахункові показники як за регіонами, так і за Україною загалом. Серед основних показників слід назвати кількість колективних засобів розміщення за регіонами, загальну кількість місць у колективних засобах розміщення за регіонами, кількість номерів у готелях та аналогічних засобах розміщення за регіонами, кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення за регіонами, кількість ночівель осіб у колективних засобах розміщення за регіонами. В результаті розрахунків було представлено такі показники, як середня одночасна місткість одного готелю за кількістю місць, середня місткість одного готельного номеру, загальна кількість місць для обслуговування гостей за рік, рівень завантаженості готелю. Також зроблено висновки щодо виходу із ситуації, що склалася.

Ключові слова: готельне підприємство, показники, регіон, розрахунки, туристична галузь, гостинність.

The article is multifaceted. It contains goals, objectives, statistical information, calculations and conclusions. Given the problems of today, the acute question is to use the opportunities of hospitality. The article presents statistical data for all geographical regions and for Ukraine in general for the period 2018 to 2020. The statistics contain key indicators such as the number of collective accommodation by region, the total number of accommodation in collective accommodation by region, the number of rooms in hotels and similar accommodation by region, the number of persons staying in collective accommodation by region, the number overnight stays of persons in collective accommodation by regions. Each indicator was analyzed for each study year and conclusions were drawn. So it is possible to note that in different geographical regions the situation differs from other region. The southern and northern regions are in the lead. Certainly the worst situation in the east of the country. Analyzing the main indicators of activity, it is necessary to note in 2020 their decline throughout Ukraine, due to the spread of the virus and as a result of the announcement of a pandemic. To complete the study, calculations were made of the following indicators, namely – the average simultaneous capacity of one hotel by number of seats, the average capacity of one hotel room, the total number of guest rooms per year, the occupancy rate of the hotel. In contrast to the main indicators, the calculations have other trends in fluctuations. The indicator of the average simultaneous capacity of one hotel in the number of seats in all regions in 2020 had a significant increase. Data on the average capacity of one hotel room for the study period remains stable. The value of the total number of places to serve guests for the year usually has a sharp downward trend and, accordingly, the level of occupancy of hotels in all regions at the end of the analysis of my period also decreased significantly. Thus, the situation in the hotel business wants to be better. It is a reflection of a difficult global problem, namely the pandemic, which has had a very sensitive effect on the activities of the studied enterprises.

Keywords: hotel enterprise, indicators, region, calculations, tourist branch, hospitality.

Постановка проблеми. Сьогодні готельне господарство є невід'ємною частиною туристичної галузі України. Гостинність – це найбільш динамічна галузь української економіки. В сучасних умовах розвитку туризму особливо важливим є розвиток готелю. Особливостями готельного сектору в туризмі є транспорт, роздрібна торгівля, гастрономія, страхування, культура і мистецтво, архітектура та дизайн, екскурсії, сервіс, рекламна індустрія [1]. Активний розвиток цієї сфери створить нові, додаткові робочі місця, надходження до бюджету для створення позитивного туристичного ландшафту для окремих регіонів країни та загалом, що являє собою майбутнє розвитку готельного господарства в Україні, але є проблеми, які роблять українські

готелі неконкурентоспроможними порівняно із західними [2]. Готельний бізнес України діє нестабільно та зі значним ризиком [3]. Виникла необхідність модифікації та покращення, які потребують швидкої реакції та гостинності, в тому числі додаткових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щоб вирішити низку питань щодо покращення економічного стану готельних підприємств, науковці досить активно досліджують названу тему. До цих науковців можна віднести таких, як Н.І. Басюркіна [1], І.О. Відоменко, Н.С. Діденко [2], О.І. Графська, О.В. Боратинський, О.В. Євдощенко [3], І.Ю. Єпіфанова [5], О.Л. Загорянська [6], О.Я. Лотиш [7], О.О. Лупич [8], М.П. Мальська, І.Г. Пандяк [9], В.І. Охота [11], П.О. Подлепіна

[12], О.С. Трегубов [13], З.Я. Шацька, А.А. Шевель [14]. Науковці вивчають ці питання у динаміці, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори впливу на діяльність підприємств.

Проте, незважаючи на активні наукові дослідження в цій сфері, питання діяльності готельних підприємств залишається актуальним і потребує більшого наукового дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення сучасного стану готельного господарства України. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: зібрана необхідна статистична інформація про діяльність готельних підприємств України, згруповані та обраховані дані по регіонах, зроблені обґрунтування щодо необхідності розвитку регіонів.

Методологічною базою дослідження виступають фундаментальні положення теорії розвитку туризму, а також загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання, такі як методи аналізу, синтезу, узагальненя, формалізації, що дали можливість обґрунтувати діяльність готельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Діяльність готелів і ресторанів у світі є одним із найкращих прибуткових напрямів розвитку національних економік [4]. Для України розвиток готельно-ресторанних підприємств у період незалежності держави є одним із джерел надходжень до бюджету [5]. Хоча Україна має внутрішні та зовнішні проблеми, які обмежують динаміку розвитку готельно-ресторанних підприємств, їх діяльність залишається актуальною [6].

Одними з основних проблем розвитку готельно-ресторанних підприємств є неквапливі тенденції розвитку цієї сфери діяльності, що є наслідком наявного застарілого готельно-ресторанного фонду, який не відповідає міжнародним стандартам, низький рівень залучення іноземних інвестицій у будівництво сучасних комфортабельних готельно-ресторанних комплексів [7].

Також перешкодою є низький рівень наявної інфраструктури, а саме недостатня кількість конференц-залів, фітнес-центрів, номерів, що відповідають європейським стандартам. Низький рівень платоспроможності основної частини населення України теж стримує розвиток готельно-ресторанного бізнесу в країні. Дослідження діяльності готельних підприємств проведемо за допомогою статистичних даних, які сформовані в табл. 1. Дані табл. 1, а саме основні показники діяльності готельних підприємств, проаналізуємо окремо. Показники загальної кількості колективних засобів розміщення за регіонами, які наведені в табл. 1, свідчать про те, що за весь досліджуваний період лідером серед регіонів є Південний регіон, друге місце також за весь період часу посідає Північний регіон. Західний регіон займає третю позицію, Центральний, відповідно, – четверту, а Східний має найнижчі показники. Звичайно, ця ситуація віддзеркалює ситуацію, що склалася протягом 2018–2020 років. Загальна кількість місць у колективних засобах розміщення за регіонами, сформована за географічними регіонами, відображає реальну ситуацію в Україні.

Також за даними табл. 1 спостерігається лідерство Західного регіону протягом усього періоду дослідження. Значення показників кількості номерів у готелях та аналогічних засобах розміщення за регіонами України повідомляє фактичний стан за досліджуваний

період. Цей показник найвищий у 2019 році, і найкращим його значення є у Західному та Північному регіонах. Дуже помітний сплеск показника за 2019 рік у Західному регіоні, найменші значення цього показника у Східному регіоні протягом усього досліджуваного періоду. Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення за регіонами України, вказує на лідерство Північного регіону за 2018–2020 роки, а також свідчать про місце інших регіонів. Східний регіон стабільно посідає останнє місце, оскільки розвиток готельно-ресторанного бізнесу в Донецькій та Луганській областях взагалі не можна прогнозувати. З цього регіону тільки Харківська область займається розвитком таких підприємств. Значення кількості ночівель осіб у колективних засобах розміщення за регіонами на перший погляд є великими, хоча перше місце знову посідає Північний регіон протягом 2018–2020 років. Третю позицію за цим показником займає Західний регіон, за ним крокує Центральний, а останнє місце посідає, відповідно, Східний регіон.

Таблиця 1 – Основні показники діяльності готельних підприємств

| Регіон | 2018 рік | 2019 рік | 2020 рік |
|------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-----------|-----------|
| <i>Кількість колективних засобів розміщення за регіонами (од.)</i> | | | |
| Україна | 4 719 | 5 335 | 1 337 |
| Центральний | 718 | 787 | 203 |
| Північний | 1 075 | 1 280 | 303 |
| Західний | 960 | 1 107 | 274 |
| Південний | 1 509 | 1 663 | 419 |
| Східний | 457 | 498 | 138 |
| <i>Загальна кількість місць у колективних засобах розміщення за регіонами (од.)</i> | | | |
| Україна | 300 010 | 370 560 | 155 029 |
| Центральний | 31 012 | 38 269 | 16 756 |
| Північний | 69 536 | 100 327 | 35 658 |
| Західний | 307 653 | 311 812 | 26 094 |
| Південний | 116 879 | 137 492 | 61 785 |
| Східний | 30 236 | 35 724 | 14 736 |
| <i>Кількість номерів у готелях та аналогічних засобах розміщення за регіонами (од.)</i> | | | |
| Україна | 71 132 | 83 147 | 37 497 |
| Центральний | 10 376 | 11 950 | 5 491 |
| Північний | 21 891 | 26 162 | 1 040 |
| Західний | 22 324 | 57 234 | 22 254 |
| Південний | 10 928 | 12 754 | 5 834 |
| Східний | 5 613 | 6 368 | 2 878 |
| <i>Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення за регіонами (од.)</i> | | | |
| Україна | 7 006 220 | 6 960 949 | 2 218 583 |
| Центральний | 954 391 | 1 001 914 | 334 020 |
| Північний | 2 947 943 | 2 874 556 | 863 601 |
| Західний | 1 469 262 | 1 455 975 | 490 108 |
| Південний | 1 138 116 | 1 135 277 | 370 816 |
| Східний | 496 508 | 493 227 | 160 038 |
| <i>Кількість ночівель осіб у колективних засобах розміщення за регіонами (од.)</i> | | | |
| Україна | 17 668 844 | 1 845 913 | 6 227 427 |
| Центральний | 2 239 087 | 1 721 616 | 772 039 |
| Північний | 5 615 316 | 5 773 984 | 1 920 912 |
| Західний | 3 246 591 | 4 010 449 | 1 154 642 |
| Південний | 4 718 182 | 4 974 036 | 1 728 647 |
| Східний | 1 849 668 | 1 979 053 | 651 187 |

Джерело: [8], адаптовано автором

Таким чином, ми охарактеризували п'ять регіонів України за географічним положенням і відзначили, що наведена інформація за областями України також вказала на деякі регіони, у яких з огляду на ті чи інші обставини розвиток готельно-ресторанних підприємств призупинений.

Задля розширеного дослідження звернемо увагу на розрахункові показники діяльності цих підприємств, а саме середню одночасну місткість одного готелю за кількістю місць, середню місткість одного готельного номеру, загальну кількість місць для обслуговування гостей за рік та рівень завантаженості готелю, значення яких відображені в табл. 2. Дані середньої одночасної місткості одного готелю за кількістю місць за аналізований період по Україні та її географічних районах має неоднозначний характер, адже цей узагальнюючий показник по Україні вказує на постійне збільшення місткості готелів, а особливо за 2020 рік (зростання у 2019 році становило 4,6%, а у 2020 році – 68,1%, за весь період – 75,8%, що свідчить про розширення окремих готелів в окремих районах); в Центральному регіоні цей показник постійно зростає, і його значення по роках і за весь період становить 13,9%, 69,4% та 93,0% відповідно.

Отже, в Центральному регіоні порівняно з показниками по Україні одночасна місткість готелів більше, готелі постійно працюють над збільшенням кількості місць; в Північному регіоні тенденції повторюються, а показники відповідають таким значенням, як 20,0; 10,3; 32,3; в Західному регіоні тенденції цього показника за досліджуваний період мають різні коливання (у 2019 році значення показника порівняно з попереднім знизилось на 3,7%, а у 2020 році показник зріс на 79,3%, за весь період зростання досягло рівня 72,7%; в Південному регіоні помітне постійне зростання місткості: 7,8%, 77,1% та 90,9%; незважаючи на особливості Східного регіону, там цей показник зростає у 2019 році порівняно з попереднім на 9%, у 2020 році – 48,6%, а за весь період – 62,1%. Отже, значення середньої одночасної місткості одного готелю за кількістю місць по всій території зростає, що має позитивний вплив на загальний стан цих підприємств.

Задля розширення уявлення про роботу готельних підприємств скористаємось даними табл. 2, тобто інформацією про середню місткість одного готельного номеру, оскільки величина цього показника вказує на якість надання послуг та комфортабельність готелів.

Показники середньої місткості одного готельного номеру загалом по Україні, Центральному та Південному регіонах мають постійний характер, в інших регіонах дещо коливаються, хоча їх стабільність повинна нас вражати, оскільки ця місткість має бути меншою, тому комфортабельність надання послуг у цих підприємствах буде зростати разом з їхньою привабливістю.

Показники загальної кількості місць для обслуговування гостей по кожному року та регіону змінюються, про що свідчать дані табл. 2. Загальний показник по Україні змінювався до збільшення у 2019 році на 23,5%, у 2020 році на 41,8%, за весь період на 51,7%. По Центральному регіону зростання у 2019 році на 23,6% змінилось спадом у 2020 році на 56%, а загалом значення цього показника зменшилось за весь період на 46%.

Ця тенденція поширилась на підприємства Північного району, відповідно, значення показників є

такими: у 2019 році відбулося зростання на 44,3%, у 2020 році спад досяг 35,5%, за весь період зниження відповідає значенню 49,7%. В Західному регіоні зростання у 2019 році сягає рівня 12,2%, спад у 2020 році становить 55,6%, відповідно, за весь період воно складає 50%. В Південному та Східному регіонах тенденції повторюються, тому окремо зупинитись на їх характеристичі не будемо.

Таблиця 2 – Основні показники діяльності готельних підприємств в Україні

| Регіон | 2018 рік | 2019 рік | 2020 рік |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|----------|
| <i>Середня одночасна місткість одного готелю за кількістю місць (од.)</i> | | | |
| Україна | 66 | 69 | 116 |
| Центральний | 43 | 49 | 83 |
| Північний | 65 | 78 | 86 |
| Західний | 55 | 53 | 95 |
| Південний | 77 | 83 | 147 |
| Східний | 66 | 72 | 107 |
| <i>Середня місткість одного готельного номеру (од.)</i> | | | |
| Україна | 4 | 4 | 4 |
| Центральний | 3 | 3 | 3 |
| Північний | 3 | 4 | 3 |
| Західний | 2 | 1 | 2 |
| Південний | 11 | 11 | 11 |
| Східний | 5 | 6 | 5 |
| <i>Загальна кількість місць для обслуговування гостей за рік (тис. місць)</i> | | | |
| Україна | 109 503,7 | 135 254,4 | 56 585,6 |
| Центральний | 11 319,4 | 13 968,2 | 6 115,9 |
| Північний | 25 380,6 | 36 619,4 | 13 015,2 |
| Західний | 19 106,7 | 21 443,0 | 9 524,3 |
| Південний | 42 660,8 | 50 184,50 | 22 551,5 |
| Східний | 11 036,2 | 13 039,3 | 5 378,7 |
| <i>Рівень завантаженості готелю (од.)</i> | | | |
| Україна | 16,1 | 13,7 | 11,0 |
| Центральний | 19,8 | 12,3 | 12,6 |
| Північний | 22,1 | 15,8 | 14,8 |
| Західний | 17,0 | 18,7 | 12,1 |
| Південний | 11,1 | 9,9 | 7,7 |
| Східний | 16,8 | 15,2 | 12,1 |

Джерело: [8], адаптовано автором

Дані табл. 2 вказують на рівень завантаженості готелів. Рівень завантаженості готелю за період 2018–2020 років по регіонах різняться. Так, у 2018 році найвищим цей показник був у Північному районі, сягнувши рівня 22,1%, Центральний район мав значення цього показника на 10% нижче. Меншим на 23% цей показник був у Західному районі. Як не дивно, у Східному регіоні величина цього показника знижена порівняно з Північним районом майже на 24%, а найменше значення цього показника зафіксовано в Південному регіоні (аж на 49%). Рівень завантаженості готелю за 2018 рік по країні був меншим від найвищого регіонального показника на 27% і більшим від найнижчого показника на 45%. У 2019 році тенденція рівня завантаженості готелю дещо змінилась, і лідером став Західний регіон, маючи значення 18,7%, хоча воно менше за 2018 рік на 15%. Другу позицію займає зі зниженням на 15% Північний регіон, зі зниженням на 18% зафіксовано Східний регіон, далі йде Центральний зі зни-

женням 34%, а найнижчу позицію займає також Південний регіон, показник якого менший на 47% і на 11% менший за показник 2018 року.

Рівень завантаженості готелю за 2020 рік значно знизився по всій території України, його значення по країні знизилось на 20% порівняно з 2019 роком і на 32% порівняно з 2018 роком. Найкращий показник зафіксовано в Північному регіоні, а найгірший – у Південному регіоні. Значення показника в Північному регіоні за досліджуваний період знизилось на 33%, а в Південному регіоні – на 31%. Значення по Західному регіоні зменшилось на 29%, по Центральному – на 36%, по Східному – на 28%.

Висновки. Таким чином, дослідження діяльності готельних підприємств вказують на необхідність прийняття низки таких принципових рішень:

– для зростання кількості гостей у готельно-ресторанних підприємствах необхідне впровадження додаткової заохочувальної системи;

– слід розробити план розвитку взаємин з агентствами, які мають середні рівні сталої і стратегічної цінності для компанії, щоб мати постійних клієнтів;

– необхідно відмовлятися від відносин із клієнтами, що мають низькі рівні сталої і стратегічної цінності.

Література:

1. Басюркіна Н.Й. Проблеми розвитку і особливості державного регулювання готельно-ресторанного бізнесу в Україні. *Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 5–8 жовтня 2016 року). Одеса : ОНАХТ, 2016. С. 85–92.
2. Відоменко І.О., Діденко Н.С. Дослідження сучасного стану готельного господарства України та його вплив на формування стратегії просування послуг індустрії гостинності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 21. С. 64–68.
3. Графська О.І., Боратинський О. В., Євдощенко О. В. Вплив держави на формування ціни в підприємствах готельного бізнесу в Україні в період пандемії COVID-19. *П'ятдесят перші економіко-правові дискусії* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Львів, 2020. С. 3–5.
4. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 189–192.
5. Загорянська О.Л. Оцінка конкурентоспроможності екологічних готелів у сучасних умовах господарювання. *Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища*. 2018. Вип. 22. С. 662–668. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/125.pdf>.
6. Лотиш О.Я. Стратегічні підходи до розвитку ринку туристичних послуг в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 134–138.
7. Лупич О.О. Вплив сучасних тенденцій індустрії гостинності на перспективи її розвитку в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1 (47). Т. 2. С. 78–82.
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References:

1. Basyurkina N.J. (2016) Problemi rozvitku i osoblivosti derzhavnogo reguluvannya gotel'no-restorannogo biznesu v Ukraini *Ekonomichni ta social'ni aspekti rozvitku Ukraini na pochatku HKHI stolittya*: materialy IV Mizhnarodnoy naukovopraktichnoy konferencij (pp. 85–92). Odesa: ONAHT. (in Ukrainian)
2. Vidomenko I.O., Didenko N.S. (2016) Doslidzhennya suchasnogo stanu gotel'nogo gospodarstva Ukraini ta yogo vpliv na formuvannya strategij prosvannya poslug industrii gostinnosti. *Naukoviy visnik Mizhnarodnogo humanitarnogo universitetu*, no. 21, pp. 64–68. (in Ukrainian)
3. Grafts'ka O.I., Boratins'kij O.V., Yevdoshchenko O.V. (2020) Vpliv derzhavi na formuvannya cini v pidpriemstvah gotel'nogo biznesu v Ukraini v period pandemij COVID-19. *P'yatdesyat pershi ekonomiko-pravovi diskusij*: materialy Mizhnarodnoy naukovopraktichnoy internet-konferencij. L'viv, pp. 3–5. (in Ukrainian)
4. Yepifanova I.Yu., Gumenyuk V.S (2016) Pributkovist' pidpriemstva: suchasni pidhodi do viznachennya sutnosti. *Ekonomika i suspil'stvo*, no. 3, pp. 189–192. (in Ukrainian)
5. Zagoryans'ka O.L. (2018) Ocinka konkurentospromozhnosti ekologichnih goteliv u suchasnih umovah gospodaruvannya. *Ekonomika prirodokoristuvannya ta ohoroni navkolishn'ogo sere dovishcha*, no. 22. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/125.pdf>. (in Ukrainian)
6. Lotish O.Ya. (2017) Strategichni pidhodi do rozvitku rinku turistichnih poslug v Ukraini. *Naukoviy visnik Mizhnarodnogo humanitarnogo universitetu*, pp. 134–138. (in Ukrainian)
7. Lupich O.O. (2016) Vpliv suchasnih tendencij industrii gostinnosti na perspektivi jj rozvitku v Ukraini. *Naukoviy visnik Uzhgorods'kogo universitetu*, no. 1 (47), vol. 2, pp. 78–82. (in Ukrainian)
8. Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/pdf>. (in Ukrainian)